

ВУК КАРАЏИЋ

Давно са Урала, кроз широм отворена „врата народа“, на опустеле просторе разграђене империје дође један народ у потрази за срећом. Срећно или несрећно изабра парче брдовитог Балкана, да га греје његово варљиво сунце и љубав према новом дому. Изабравши свој дом, требало је изградити кућу, то јест државу и омеђити је. Наша коб је у томе што то ни до данас нисмо урадили, нешто својом, нешто туђом кривицом. Питајући се зашто, у мисли нам долази више разлога. Разлоге за неуспех треба тражити у нама самима. У природи нашега човека је да мрзи оног изнад себе.

Иста судбина је задесила и дете рођено у јесен, на Митровдан, 1787. године од мајке Јефимије зване Јегде и оца Стефана Јоксимовог Караџића. Заштитно име Вук, које му је намењено пре рођења, заштитило га је од вештица, али није од злих, завидних људи. Његови противници су деценијама против њега водили праву хајку. Одбацивали су његову реформу српског језика и правописа, забрањивали су његове књиге, а њега самог јавно жигосали као националног отпадника, агента католичке пропаганде и аустријског плаћеника.

Нису то чинили само конзервативци и црквени великодостојници, већ и неки од најугледнијих писаца тог времена као што су Јован Хаџић, Лукијан Мушицки, Јован Суботић и Јован Стерија Поповић. Сви су се они, мање или више, разликовали од њега по своме пореклу, књижевним и политичким погледима. Погинули су, најћешће, из српске грађанске класе која се формирала у Аустрији; били си поборници класицизма и српске књижевне традиције, са извештаченим књижевним језиком, а противници зближавања или чак уједињења са другим слободним јужнословенским културама.

Насупрот њима, Вук је потицао из сељачке и устаничке Србије, која је прожета ослободилачким, а не конзервативним идеалима и тежњама; па је сигурно и то утицало да постане антитрадиционалиста и реформатор, скупљач фолклорног блага и поборник употребе народног језика у књижевности, претеча романтизма.

Иако је Вукова концепција била осуђена на отпоре и осуде, ипак је на крају победила. Ова победа се не би могла остварити да Вук није стекао упориште у културној и књижевној јавности, упркос свим наведеним супротстављењима његовим идејама и делу. То упориште је наишло, пре свега, код српске интелигенције, која није била оптерећена конзервативном традицијом, регионализмом и верским схватањима живота и културе. Али је за њега најважнија подршка коју је добио од младих српских писаца. Један од тих писаца био је познати песник Бранко Радичевић, који је у својој сатиричној песми „Пут“ извргао руглу Вукове противнике. Млади лингвиста, Ђуро Даничић, аутор књиге „Рат за српски језик и правопис“, објављене 1874. године на основу научне анализе и аргументације, одаје високо признање Вуковом делу, чији значај после тога више нико није могао ни смео оспорити.

Ако све то имамо у виду, морамо се запитати да ли су и у којој мери оправдане оптужбе уперене против Вука Караџића. Ако те оптужбе посматрамо у ширем историјском контексту, доћи ћемо до закључка да су оне ипак неодрживе и штетне. Јер Вуково месијанско дело, које је утицало, непосредно или посредно, на развој књижевности и културе у свим јужнословенским земљама, историјско је само по себи, због чега из данашње перспективе сви покушаји његовог оспоравања изгледају безначајни и неодрживи.

Речено је негде да Вук заузима достојно место у „иконостасу“ наших, српских, великана уз Доситеја Обрадовића и Светог Саву. Ако смо прихватили латинску изреку да је историја учитељица живота, боље учитељице немамо од оне коју нам је оставио умни и племенити Вук Караџић. На нама је да докажемо да смо примили и прихватили као наше трајно културно и национално богатство оно што нам је он оставио у наслеђе и да се поносимо именом наше школе – Вук Караџић!